

“Mi smo nasprotniki vere. Mi vemo, da je vera šašava stvar. To je strašilo za ljudi. Vera v 20. stoletju ne spada več v našo stvarnost. To je stvar, ki je bila pred 500 leti, danes pa je neumnost ...” Tako je v duhu takratnega časa govoril na seji Okrajnega komiteja ZKS Celje 28. junija 1954 v svoji razpravi o veri revolucionar Franc Leskošek-Luka (tisti, ki ga niso pokopali kot “navadne smrtnike” na pokopališču, ampak v parku sredi Celja).

Fotografija: Ivo Zajc

Cerkev v očeh ZKS

O tem beremo v uvodu v obsežno publikacijo zgodovinarja dr. Milka Mikole *Religija, Cerkev in šola v dokumentih občinskih komitejev ZKS Zgodovinskega arhiva Celje*. Leskoškove besede povedo vse o tem, kako skrajno nenormalen, nestrpen in celo sovražen odnos do vere so imeli slovenski komunisti. Čeprav sta zvezna in republiška ustava državljanom (formalno) zagotavljali svobodo veroizpovedi, pa se je komunistična partija kot nosilka vse oblasti ves čas svoje vladavine izredno angažirala, da bi vero čim prej izkoreninila, s tem da je vernikom in duhovnikom življenje grenila na vse mogoče načine. Vzporredno s tem se je močno angažirala tudi proti Katoliški cerkvi, da bi jo kar najbolj onemogočila v njenem delovanju oziroma poslanstvu.

Katoliška cerkev Partiji ni bila na poti samo zato, ker je bila verska ustanova, ampak tudi zato, ker je predstavljala edino ustanovo, ki je z medvojno revolucijo ni uspela uničiti ali si je podrediti. To pa je bilo za Partijo, ki je hotela obla-

dovati celotno družbo in vse njene ustanove, nekaj nesprejemljivega.

Z vsemi sredstvi

V teh svojih prizadevanjih je Partija uporabljala vsa sredstva. Poleg propagande tudi represijo, ki je višek dosegla v prvih povojnih letih, ko je Cerkev odvzemala premoženje, organizirala montirane procese proti duhovnikom in redovnikom, jih pošiljala na tako imenovano družbeno koristno delo v kazenska taborišča in jih nekaj celo umorila. Posledica tega je bila, da so bili odnosi med komunistično oblastjo in Cerkvijo že od leta 1945 izredno zaostreni. V začetku petdesetih let je represivnost komunističnega režima sicer nekoliko popustila, vendar to ni veljalo za njegov odnos do Cerkve. Leta 1952 se je ta odnos celo zaostril, kar je privedlo do tega, da je med Jugoslavijo in Svetim sedežem prišlo celo do pretrganja diplomatskih stikov.

Poleg že uveljavljenih oblik je tega leta komunistična oblast

proti Cerkvi uvedla še vrsto novih represivnih ukrepov. Prepovedala je na primer poučevanje verouka v šolah, odpravila božič kot državni praznik in dela prost dan, izločila teološko fakulteto iz univerze, odpravila cerkveni glasilo *Oznanilo in Verski list* itd. Še naprej je uprizarjala montirane procese proti duhovnikom in fizične napade nanje. Najhujši tovrstni zločin so partijski aktivisti

storili januarja 1952 v Novem mestu, ko so z vnetljivim sredstvom polili in zažgali ljubljanskega škofa Antona Vovka. Kako radikalno je hotela Partija spremeniti Slovenijo, kaže tudi spreminjanje imen krajev, ki so nosili imena po svetnikih. V letih 1952—1955 so svetniška imena nadomestili z drugimi pri okoli 150 krajih.

Cerkev in šola

Vendar se je tudi Partija zavedala, da samo z uporabo represije ne bo mogla izkoreniniti vere in uničiti Cerkve, zato je začela uporabljati tudi druga sredstva. Ključ do uspeha v teh svojih prizadevanjih je videla predvsem v tem, da vplivu Cerkve čim bolj odtegne mladino. Težišče teh prizadevanj je postala šola. Smernice za to so bile podane v Pismu CK KPS za izboljšanje političnega dela partijskih organizacij KP Slovenije, ki ga je razširjeni plenum CK KPS sprejel na svojem zasedanju 26. in 27. januarja 1952. V zvezi z vzgojo mladine je bilo v omenjenem pismu med drugim zapisano: “... Posebno

RELIGIJA,
CERKEV
IN ŠOLA
V DOKUMENTIH
OBČINSKIH
KOMITEJEV
ZKS

ZGODOVINSKEGA ARHIVA CELJE

Prva knjiga
Občinski komiteji ZKS
celjskega območja

Zbral in uredil dr. Milko Mikola

kjer se vzgaja novi rod bodočih graditeljev socializma in borcev za komunizem – v šolah, ne dopušča, da bi vzgojitelji vnašali v mladino duha premagane buržoazije oziroma malomeščanske zmede. Naša mladina mora že v šoli dobiti od svojih vzgojiteljev osnove marksističnega pogleda na svet, osnove nove, socialistične morale ...” Ko je Tito konec aprila 1952 sprejel delegacijo učiteljev in srednješolskih profesorjev, jim je glede vzgoje otrok dejal: “... Ne moremo pa dovoliti, da bi otroke, ki jih je treba še vzgojiti, vzgajali po želji tistih, ki so ubrali povsem drugačno pot, kakor bi mi želeli. Država ima pravico vzgajati otroke in mora jih vzgajati. V tem pogledu ne bomo nikdar popustili pred nikakršnim pritiskom od zunaj.”

V skladu s temi smernicami je oblast leta 1952 prepovedala izvajanje verouka v šoli. Duhovniki so ga smeli odslej izvajati samo v cerkvenih prostorih, pa še to le na podlagi posebnega dovoljenja. Hkrati se je na šolah začel izvajati poostren pritisk na učitelje in profesorje, ki so bili verni in ki so si to upali javno izkazovati. Okrajni in občinski komiteji ZKS so začeli s sodelovanjem vodstev šol sestavljati sezname takšnih učiteljev in profesorjev in nanje pritiskati, da bi se javnemu izpovedovanju vere odpovedali.

Ideološke komisije

Odnos Partije do zanjo tako pomembnih vprašanj, kot so bila religija, Cerkev in šola, se nadvse jasno vidi tudi skozi arhivske dokumente, ki so nastali pri delovanju njenih organov. Za obdobje po letu 1952 poleg gradiva drugih partijskih organov pride v poštev za preučevanje tega odnosa predvsem arhivsko gradivo občinskih komitejev ZKS. Ker so ti komiteji s svojimi temeljnimi organizacijami ZKS delovali na lokalni ravni, torej neposredno na terenu, je iz njihovega arhivskega gradiva mogoče najbolj neposredno spoznati, ne samo kako je partija religijo in Cerkev obravnavala, ampak tudi katere ukrepe je načrtovala in izvajala, da bi ju zatrla. Največ arhivskih dokumentov o tem je nastalo pri delovanju ideoloških komisij, ki so obstajale pri vseh

občinskih komitejih ZKS in so bile posebej zadolžene za ukvarjanje s temi vprašanji.

Danes ni več občinskih komitejev ZKS niti njihovih “ideoloških komisij”. Prelom s komunističnim totalitarizmom je bil korenit. Toda nestrpen odnos do Katoliške cerkve na Slovenskem je v mnogih glavah ostal. Ideološka gonja, ki bi jo že pred časom moral povoziti razvoj in duh novega časa, se nadaljuje, kot da totalitarizma, ki je trpinčil Slovence petdeset let, ne bi bilo konec. Nekateri intelektuali, med njimi profesorji in publicisti ter politiki, še kar naprej gojijo kulturni boj proti religiji in Cerkvi. Mikolova knjiga bi morala biti s svojo odurno vsebino stalno čtivo nam vsem, tako tistim, ki se z nestrpnosti proti Cerkvi ne strinjamo, da se z njeno pomočjo spomnimo, kje ta nestrpnost korenini, kot seveda samim nestrpnem.

107 partijskih pamfletov

Milko Mikola je izbral 107 dokumentov, ki obravnavajo vprašanja odnosa ZK do religije in Cerkve ter šole. Izbral jih iz fondov občinskih komitejev ZKS Brežice, Celje, Hrastnik, Mozirje, Sevnica, Šentjur, Šmarje, Šoštanj-Velenje, Trbovlje, Vojnik, Zagorje, ki jih hrani Zgodovinski arhiv Celje. Večina objavljenih dokumentov je iz obdobja 1952–1966.

Zaradi velikega števila je avtor dokumente objavil v dveh knjigah. V prvi so objavljeni faksimili doku-

mentov občinskih komitejev ZKS celjskega območja (243 strani), v drugi pa iz Posavja in Zasavja (302 strani). Knjigi sestavljata celoto, vendar ju je moč kupiti ločeno, zato sta kazalo in avtorjeva spremna beseda objavljena v obeh delih. Avtorju je samozaložniški podvig omogočila Mohorjeva družba iz Celja.

“Program dela grupe ...”

Nekaj odlomkov. Kot šestnajsti dokument je objavljen “Program dela grupe za vprašanja religije in klerikalizma pri občinskem komiteju ZK Celje” iz leta 1969: “Grupa bo pročila in ukrepala v vseh primerih klerikalizma, škodljivega delovanja duhovščine, znanih nekdanih klerikalcev in drugih naši družbeni ureditvi nasprotnih elementov. Grupa bo analizirala pojave vpletanja vere v politične namene s ciljem, da na eni stra-

ni omogoči hiter in odločen nastop pristojnih oblastnih organov, na drugi pa usmeri delo komunistov v večjo aktivnost pri idejni borbi proti škodljivim vplivom cerkve.” Tako iz tega primera kot iz mnogih drugih, ki so objavljeni v Mikolovi publikaciji, vidimo, kje koreninijo “strahovi” nekaterih danes, ko se zavzemajo za “ločitev Cerkve od države”.

V istem “programu dela” v nadaljevanju piše, da bo “grupa”:

“a) preko predavanja na šolah in v mladinskih aktivih in seminarjih usmerjala svetovnonazorsko oblikovanje mladincev ter jih informirala o odnosu do cerkve in klera;

b) spremljala bo priprave oz. priprave poedinih mladincev na duhovniški poklic ter si prizadevala v sodelovanju s politično organizacijo, v kateri bi delali takšni mladinci, usmeriti njihov pogled na svet v smislu marksistične ideologije;

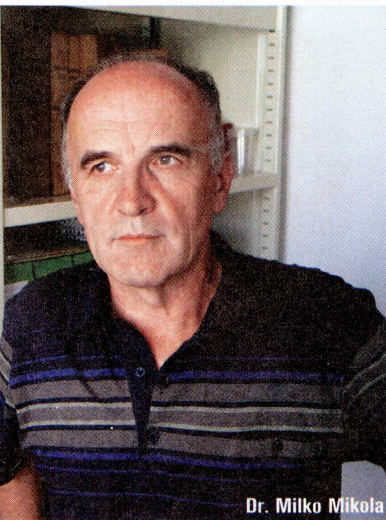
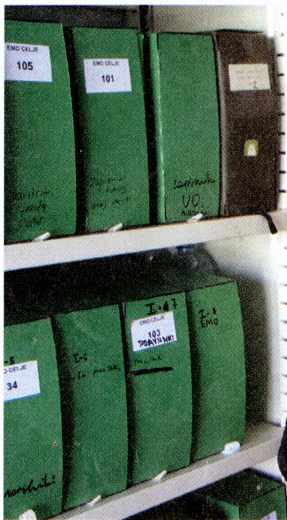
c) v razgovorih s prosvetnimi delavci-komunisti in OO ZK na šolah bo informirala vzgojitelje o stališčih ZK in ugotovljenih problemih, obratno pa pričakuje, da ji bodo te organizacije in posamezniki v največji meri pomagali pri pozitivnem usmerjanju mladine.”

Vsak dokument v knjigi je grozljiva priča totalitarnega udbovskega režima, ki je oklepal Slovence 45 let in ki jim na mnogih področjih še danes ne da miru in normalnega življenja.

Korošec piše Kučanu

Dokument št. 20 je pismo Štefana Korošca, političnega sekretarja Komiteja občinske konference ZKS Celje, leta 1970 Milanu Kučanu na Centralni komitej ZKS. In vsebina? Danes bi bila smešna, če zaradi nje ne bi trpelo veliko ljudi. Dokument št. 23 je dopis Staneta Seničarja, sekretarja Komiteja občinske konference ZKS Celje, iz leta 1976 kabinetu predsednika republike v Beogradu. V njem se pojavljajo naslednje besede: “Tovariš /.../ je upokojeni učitelj v Kompolah 31, Štore pri Celju. Zaradi izrazito verskega prepričanja je bil okoli leta 1950 odstranjen z delovnega mesta učitelja. /.../ Sodimo, da je tov. /.../ vprašljiva osebnost v socialistični samoupravni družbi.”

Ivo Žajdela

Dr. Milko Mikola